

INGLIZ TILIDAGI LEKSIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA AUTENTIK MEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH (MAKTABGACHA TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI MISOLIDA)

Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: turdibekovamakhfuza@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20604262>

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida ingliz tilidagi leksik kompetensiyani shakllantirish masalasi yoritiladi. Zamonaviy ta'lim tizimida bo'lajak pedagoglarning xorijiy til kompetensiyasiga ega bo'lishi muhim kasbiy talab sifatida qaraladi. Ingliz tilini o'qitishda leksik kompetensiyani rivojlantirish nafaqat so'z boyligini oshirish, balki ularni to'g'ri kontekstda qo'llash, nutqiy faoliyatda erkin foydalanish va kommunikativ malakani shakllantirish bilan bog'liq jarayon hisoblanadi. Tadqiqotda autentik media matnlar, intensiv o'qish, kommunikativ yondashuv hamda interfaol metodlarning leksik kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, chet tilini o'rganishda til interferensiyasi va uning so'z boyligini o'zlashtirishga ta'siri ham ko'rib chiqiladi.

Kirish

Bugungi globalashuv jarayonida maktabgacha ta'lim tizimida tahsil olayotgan talabalar uchun ingliz tilini bilish muhim kasbiy va akademik kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Chunki maktabgacha ta'lim sohasida ishlaydigan mutaxassislar bolalarga ilk til ko'nikmalarini berishda asosiy rol o'ynaydi va o'z navbatida, zamonaviy metodik yondashuvlarni bilishi zarur bo'ladi. Ingliz tilini o'qitishda leksik kompetensiya markaziy o'rinni egallaydi, chunki so'z boyligi tilning barcha nutqiy faoliyat turlari — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish — uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Talabalarda leksik kompetensiyani shakllantirish jarayoni murakkab bo'lib, u faqat so'zlarni yodlash emas, balki ularni turli kommunikativ vaziyatlarda to'g'ri va samarali qo'llashni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli zamonaviy pedagogikada autentik materiallardan foydalanish, kommunikativ va kognitiv yondashuvlar hamda interfaol metodlar orqali so'z boyligini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, leksik kompetensiya, maktabgacha ta'lim, autentik matnlar, so'z boyligi, kommunikativ yondashuv, til interferensiyasi, metodika.

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida ingliz tilidagi leksik kompetensiyani shakllantirish zamonaviy pedagogik ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Leksik kompetensiya deganda til birliklarini, ya'ni so'z va iboralarni nafaqat bilish, balki ularni nutq jarayonida to'g'ri tanlash, ma'nosini anglash va turli kontekstlarda samarali qo'llay olish qobiliyati tushuniladi. Bu kompetensiya til o'rganish jarayonining asosiy tarkibiy qismi bo'lib, u rivojlanmasdan turib kommunikativ kompetensiyaga erishish qiyin. Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalariga kelgusida kichik yoshdagi bolalar bilan ishlashi sababli, ularning til kompetensiyasi faqat nazariy bilim emas, balki amaliy muloqotga asoslangan bo'lishi zarur. Shu bois ingliz tilini o'qitishda so'z boyligini rivojlantirishga yo'naltirilgan tizimli yondashuv talab etiladi.

Leksik kompetensiyani shakllantirish jarayonida autentik media matnlar — ya'ni real hayotda qo'llaniladigan video, audio, yangiliklar, ertaklar, multfilmlar va internet materiallari —

alohida ahamiyatga ega. Bunday materiallar talabalarga tabiiy til muhitini yaratadi va ularni real kommunikativ vaziyatlarga yaqinlashtiradi.

An'anaviy darsliklardan farqli ravishda autentik materiallar tilning jonli, o'zgaruvchan va madaniy jihatdan boy ko'rinishini taqdim etadi. Bu esa talabalar so'zlarni yodlash bilan cheklanib qolmasdan, ularni real kontekstda qanday ishlatilishini ham o'rganishiga yordam beradi. Natijada so'z boyligini eslab qolish darajasi oshadi va ularning nutqiy faolligi rivojlanadi.

Bundan tashqari, ingliz tilini o'rganish jarayonida talabalarda til interferensiyasi hodisasi ham kuzatiladi. Bu holat ona tili yoki oldin o'rganilgan tillarning yangi tilga ta'siri natijasida yuzaga keladi va ba'zan so'zlarni noto'g'ri qo'llashga olib keladi. Leksik interferensiya ayniqsa o'xshash ma'noli yoki shakldosh so'zlar bilan ishlashda ko'proq uchraydi. Shu sababli o'qitish jarayonida maxsus mashqlar tizimi, intensiv o'qish usullari hamda taqqoslashga asoslangan topshiriqlar orqali interferensiya ta'sirini kamaytirish muhim hisoblanadi. Bu esa talabalar lug'aviy xatolarini kamaytiradi va so'z boyligini to'g'ri shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy metodikalarda kommunikativ yondashuv va topshiriqlarga asoslangan ta'lim (task-based learning) ham samarali usullar sifatida qaraladi. Ushbu yondashuvlar orqali talabalar faqat tayyor bilimni qabul qilmaydi, balki uni amaliy vaziyatlarda qo'llash orqali mustahkamlaydi. Masalan, autentik matn asosida dialog tuzish, matn mazmunini qayta hikoya qilish, yangi so'zlar ishtirokida mini-loyihalar tayyorlash kabi topshiriqlar leksik kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi. Intensiv o'qish texnologiyasi esa kichik hajmdagi matnlar ustida chuqur ishlash orqali yangi so'zlarni kontekstda o'zlashtirish imkonini beradi.

Shuningdek, maktabgacha ta'lim yo'nalishidagi talabalar uchun ingliz tilini o'rgatishda psixologik va pedagogik xususiyatlarni ham hisobga olish zarur. Ular uchun vizual materiallar, o'yin texnologiyalari va interfaol mashg'ulotlar juda samarali hisoblanadi. Chunki bu yoshdagi bo'lajak pedagoglar bolalar bilan ishlash metodikasini ham egallashi kerak bo'lib, o'zi o'rganish jarayonida turli interaktiv usullarni tajriba sifatida qabul qiladi. Shu orqali ular kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham ingliz tilini samarali o'rgatish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish jarayonida leksik resurslarni shakllantirish va boyitish masalasi zamonaviy metodik yondashuvlar asosida tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud o'quv-metodik majmualar asosan CLIL (Content and Language Integrated Learning) texnologiyasi asosida qurilgan bo'lib, ular bolalarning so'z boyligini rivojlantirish, nutqiy faolligini oshirish hamda tilni tabiiy kommunikativ muhitda o'zlashtirishga xizmat qiladi. Biroq ushbu dasturlarni qo'llash darajasi va samaradorligi turli omillarga, xususan o'qituvchining metodik tayyorgarligi, materiallarni moslashtira olish qobiliyati hamda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olish darajasiga bog'liq. Shu sababli, leksik kompetensiyani shakllantirishda faqat tayyor o'quv materiallariga tayanish yetarli emas, balki ularni milliy ta'lim tizimi va madaniy muhitga moslashtirish ham muhim hisoblanadi.

Shuningdek, tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, autentik va xorijiy mualliflar tomonidan yaratilgan o'quv-metodik komplekslar CILIL texnologiyasining "communication" va "culture" komponentlarini yuqori darajada amalga oshirsa-da, mahalliy sharoitda "content" komponentini kuchaytirish zarurati mavjud. Chunki maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kelajakdagi kasbiy faoliyati bolalar bilan bevosita ishlashni talab etadi va bu jarayonda tilni o'rgatish bilan birga milliy qadriyatlar va madaniy kontekstni integratsiya qilish muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, ingliz tilini o'qitishda leksik kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan metodik tizim

nafaqat kommunikativ yondashuvga, balki madaniyatlararo integratsiya va interfaol ta'lim tamoyillariga ham asoslanishi lozim.

Umuman olganda, maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida ingliz tilidagi leksik kompetensiyani shakllantirish ko'p komponentli jarayon bo'lib, u zamonaviy pedagogik texnologiyalar, autentik materiallar, kommunikativ yondashuv va tizimli mashqlar majmuasini talab etadi. Bu yondashuvlar uyg'unligi talabalar so'z boyligini kengaytirish bilan birga ularning kasbiy kompetensiyasini ham mustahkamlaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Rao, P. S. (2019). The Effective Use of Authentic Materials in English Language Classrooms. *Journal of Language Teaching and Research*.
2. Widdowson, H. G. (1990). *Aspects of Language Teaching*. Oxford University Press.
3. Little, D., & Singleton, D. (1988). Authentic Materials and Language Learning. Dublin: Trinity College.
4. Berardo, S. A. (2006). The Use of Authentic Materials in Teaching Reading. *The Reading Matrix*, 6(2).
5. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.
6. Nunan, D. (2004). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge University Press.
7. Krashen, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press.
8. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*. Harvard University Press.
9. Gilmore, A. (2007). Authentic Materials and Authenticity in Foreign Language Learning. *Language Teaching*, 40(2).
10. Wallace, C. (1992). *Reading*. Oxford University Press.
11. Namaziandost, E., & Shakibaei, G. (2019). The Effect of Authentic Texts on Vocabulary Learning. *International Journal of Instruction*.
12. Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Pearson Education.